

מגששים אחר המלים הנכונות

תשעה נשים וגברים מגוש קטיף ושמונה אנשי עמאק רובם מיישובי הסביבה, נפגשים בחודשים האחרונים ללבן את הפערים. פרויקט ביוזמת האו"ם

מאת עקיבא אלדר

ברכה מהתנחלות שירת הים לביתה שבקיבוץ אורים, בסוף טיור משותף של אנשי גוש קטיף ואנשי שמאל, נזכרה אחת משתי המנחות של הטיור, שרון לשמ"ונינגר, בתוכחת הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, היא שאלה את עצמה אם אפשר שהשמאל לא יישיר כשמפנים את הגוש, אם ייתכן שהימין לא יפצה בשיר בשעה שהשמאל במשבר ואם אנחנו מבחינים בכלל ב"מ צרים" הטובעים. "בעצם, אנחנו מבקשים לחבר שירת ים חדשה", היא אומרת, "שירה שתזמין כל אחד להעז להתבונן בנקודת עיוורונו, להתבונן ולהתרחב".

בחודשים האחרונים שרון וחברתה מהימין, חגית ירון, הנחו 11 מפגשים וסירו אחד כגוש קטיף, שבהם השתתפו תשעה נשים וגברים מהגוש ושמונה אנשי שמאל, רובם מיישובי הסביבה, התומכים בפניו המתנחלים מבתיהם. שרון, חברת קיבוץ של התק"ם ששרותיו יאכסנו מחנות של כוחות הפינוי, היא אם לשניים. חגית, זה 17 שנה תושבת נוה דקלים, ילידת הקיבוץ הרתי לביא, חברה בכירה במטה המאבק נגד ההתנתקות, היא אם לחמישה. הארגון שלהן, "קולות בנגב", עוסק בחינוך לרמז קרטיף, לפלורליזם ולשוויון בישראל. הן נענו ליוזמה של תוכנית הפיתוח של האו"ם להנחות דיאלוג בין שני הקטבים הרחוקים ביותר בחברה הישראלית בימים אלה.

המיניבוס יצא לסיור ב-3 באפריל, לאחר סדרה ראשונה של שיחות קבוצתיות, כשהמתח והזרות התפוגגו מעט. המצלמה והמיקרופון של הקולנוען אמיר הספרי, שהזמין לתעד את המפגשים, עקבו אחר אנשי השמאל בחממות הפרחים המיוערות לפירוק. הם קלטו את שיחתם עם פועלים פלשתינאים בבית אריוו לצמחי תבלין, שסיפרו כי שחרם החודשי הוא 1,500 שקלים. האורחים הנדירים, בהם כאלה שמעולם לא דרכו בהתנחלות, הציצו בלוח המודעות במתנס המודיע על משחקי ליגת חורף לזכרו של חבר שנפל בפיגוע.

הם התעכבו ארוכות בצריף. הויכוח לטלי חטואל ונבנותיה, שנרצחו בנוקף משאל מתפקדי

רעי חוק. כשכאנו לכאן היו כאן רק חולות. לא לקחתי משום ערכי את הבית שלו. משה, פעיל שמאל, משיב: "גם אני גדלתי על השקר שכל הארץ שלנו היתה שממה לפני שבאנו לכאן, וההתייחסות לפנות את גוש קטיף היא בשבילי הכרה בכך שחפשיניאיים אינם אוויר. 30 שנה ויותר שאתם אומרים שיש לנו שנים המדינה אמרה יום יום שזעה היא לא המדינה שלנו. עכשיו, סוף סוף, היא מיישמת זאת". חברת, רבי, ממישיבה: "לא בחרתי בשרון ואני לא מאמינה לו. גם לא טוב בעיני להוציא אנשים מבתיהם בלי רשות. אבל שרון עומד היום בראש המדינה, ונמאס לי שמאז סבס"י

שורה של דיאלוגים

קודם שהצטרף לצוות לקידום דיאלוגים באזורי סכסוך של תוכנית האו"ם לפיתוח (UNDP) ב"נווה, בסיוע גלעד ברנזון "צייד התנחלויות" של שלום עכשיו וחשף לא מעט מאחזים. אחרי שהתקבלה ההחלטה לפנות את מתנחלי רצועת עזה וצפון השיר מרון, התברר לו להפתעתו שארגוני זכויות אדם ועמותות פיוס ויתרו על ניסיון לאחות את הקרקע המתרגש ונא על החברה הישראלית.

ברנזון בא לגוש קטיף בקיץ 2004 עם משלחת קטנה מהמטה בז'נווה. במשלחת היתה גם נציגה ערבית, אחת המדינות השכנות שאינה מקיימת יחסי שלום עם ישראל. דבריה של האשה, מסכימות מנחות מפגשי הגישור שרון וחגית, ניערו אותן כהוגן. "אינכם יכולים להרשות לעצמכם לא לדבר עם בני עמכם, לראות את סבלם ולעמוד מנגד", אמרה האורחת, "זה

מה שקרה בארץ שלי".

יוזמת האו"ם יצאה לדרך בספטמבר אשתקד, בסיוע הארגון War/Tom Societies Project (WSP), שצבר ניסיון רב בגישור בין מוקדי סכסוך. בר בכך עם המפגשים בין מתנחלי גוש קטיף לפעילי שמאל מהאזור, החלה השותפה של ברנזון לפרויקט, רנה טוא, ירדנית ממוצא פלשתיני, להפגיש קבוצות ארצות פלשתינאים. זאת, כדי להכין את פלגי החברה האזרחית בשטחים ליום שלאחר יציאת הישראלים. ארגונים בישראל – "צו פיוס", הקרן החדשה לישראל ו"יד הנדיב" – הצטרפו ליוזמה. בסיועם קמות בימים אלה שמונה קבוצות הידרבות חדשות ברדם. בשלב הבא האו"ם מתכנן לקיים ריון בשא"ל לה"י הכינה האזור בעוד 20 שנה – אם לא תימצא דרך לסיים את הסכסוך עם קבוצות ממרכז ליכוד ועם פעילי ש"ס וכן לפתוח בדיאלוג בין החברה האזרחית היהודית לחברה הערבית בישראל. הכניסה לכל התוכניות נאסרה על פוליטיקאים ופקידי ממשלה.

רוני יער, סמנכ"ל משרד החוץ לארגון נים בינלאומיים, מברך על תרומת האו"ם למאמץ להקל על התושבים שיעקרו. הוא מקווה שהרבר ישפר גם את הרייטינג של האו"ם בישראל.

סיה אתם אומרים למדינה מה לעשות". יגאל מצטרף לשיחה: "בשנת 1988 הייתי קצין צעיר בגולני ויריתי בילד פלשתינאי. כעבור ארבע שנים לקחתי את חייו של פלשתינאי אחר. כעבור כמה חודשים התחיל אוסלו והאנשים האלה נהפכו לבניישיח שלי. הפרויקט הציוני שאתם לקחתם אותי אליו גרם לי צלקות עמוקות, שאני נושא כל חי. בגללו ידי מגואלות כדם, אני אנחנו חייבים לשמור על המארג הערין של החברה הישראלית. זו הסיבה שאלחם נגד כל סרבנות". והוא שואל: "נגיה לרגע שאין התנתקות, אתם מוכנים לומר מה הארץ שלכם?".

אחרי הרדור, לימוד מהגוש משיבה בשאלה: "ומה האופק שלכם ביפו או בקרית שמונה? הם רוצים את ירושלים ואת זכות השיבה. זכריה ובי"י די (מפקד גרודי חללי אל-אקצה בג'נין) אמר שהוא רוצה את קיסריה... אחרי ההתנתקות הקיבוצים והמושבים שלכם בסביבה יספגו את הפצמ"דים". יגאל: "בניגוד לכם, לי אין קשר ישיר עם היושב במרומים ולכן אין לי ערבויות שאם נצא מהשטחים הכל יהיה בסדר. אבל לדרך שלי יש אופק. אני לא מאמין ב'לנצח תאכל חרב"'. לימוד אומרת, שהיא מוכנה להגיע לסידור עם נציגים של השכנים הפלשתינאים, כדי שכולם יחיו ביחד. אבל, היא מוסיפה, היא לא תדבר עם אבו מאזן.

המצלמה של הספרי מתמקדת במרים מהגוש: "אני אדם מוסרי וישר ומרגישה היום נטושה. אני מוכנה לעזוב את ביתי, אבל מה יקרה למחרת למדינה שלי? על מה נגדל את הרור הבא? שכני תה, רחל, מבקשת שאנשי השמאל יאמרו לה מה תושבי המדינה מוכנים לשלם כדי שהיא תוכל לשמור על רמת החיים שלה. אני רוצה שתילחמו למעני, שתתמכו במאבק שלנו לשמור על שלמות הקהילה במקום שאליו נילאץ לעבור".

דבי מקבוצת השמאל מתרכנת: "יש לי מה ללמוד מכם בכל מה שנוגע לאחריות הרדית וקה"ית. אני מסירה את הכובע ומוכנה להתייצב כאן ביום הפינוי ולסייע ככל שתבקשו, באריווה, בשמ"י רה על הילדים". אך היא קופאת על מושבה כשמי רים יורה לעברה: "ברריך הכאיבו לי. זה כמו שבאים לרצוח אותך ואומרים לך 'אל תדאג, זה לא

יכאב, האמבולנס מתמין בחוץ".

דבי מסננת: "מה את מצפה שאשכב על הכביש ליד הכנסת? מרים: "אני רוצה שהפינוי שלנו יכאב לשמאל. רק אז ארגיש שיש לי אחים. היום אנחנו אחים שונאים זה לזה. אני חשה בהתנשאות מצד כם". אחרי שתיקה ארוכה, שתי הנשים ניגשות למרכז החדר ומתחבקות.

ראיית הזהות הישראלית

המפגשים חודשו אחרי חג הפסח. בעיני שרון, המנחה, השכנים מגוש קטיף הם קבוצת "איריאליס" טים הפועלים מתוך כוונה של נתיבה ועשיית טוב. מבחינתם, היא אומרת, אין פצע עמוק יותר מאשר ההתייחסות אליהם כאל חבורת מושחתים. "אלה אנשים שמוכנים לעבור תהליך של הידרבות כואבת, ולפתוח את ראשם ואת לבם לאנשים חשושי בים וחיים באופן שנחווה על ידם כמאיים על עצם קיומם בארצם". לדבריה, קבוצת אנשי השמאל והמתנחלים היא הקבוצה הטעונה ביותר שהנחתה עד היום. היא יודעת שרבים מחברי הקבוצה התחד בטו בין הרצון לפרוש אחרי מפגש כואב ומייאש לבין ההבנה שגם אחרי מפגש כזה, ואולי בעיקר אחרי, "הלבבות יפתחו ועמם מקומות שכוסו בשכבת אבק עבה של הונחה, שרק חרירה אליהם

דבי קופאת על מושבה כשמרים יורה לעברה: "ברריך הכאיבו לי. זה כמו שבאים לרצוח אותך ואומרים לך 'אל תדאג, זה לא יכאב, האמבולנס מתמין בחוץ'"

יגאל: "הפרויקט הציוני שאתם לקחתם אותי אליו גרם לי צלקות עמוקות. אבל אנחנו חייבים לשמור על המארג העדין של החברה הישראלית. זו הסיבה שאלחם נגד כל סרבנות"

מאפשרת שיח אותנטי וחדש". עד כה איש מהם לא פרש. הפער הגדול בין הצדדים נעוץ לדעתה בהגדרה השונה של "מיהו אחר". היא מספרת שמתפתת מגוש קטיף לא יכלה להסתיר את תדהמתה כאשר חברתה שמתגוררת בקהילה יהודית-ערבית אמרה שגם ערבים יכולים להיות אחים. הקיבוצניקית רואה את שאלת ההתנתקות/עקירה כחלק בלתי נפרד משאלת הזהות הישראלית – "מה כל אחד רואה לנגד עיניו כשחוא מדבר על 'מדינת ישראל' ואת מי הוא כולל בתוכה".

כמו להמחיש את הפער, שרון אומרת שהיא אינה שוללת את הסרבנות משמאל ומימין. "עצם הריבור על הסרבנות פותח שיח חשוב בשאלת גבולות הציונות ומזמין הקשבה לתפישות המוסריות והאמוניות השונות", אומרת המנחה הוותיקה ומקד פירה להוסיף: "מובן שכל סרבן צריך לשלם את מחיר העבירה על החוק ואין להרשות שום צורה של אלימות". חגית, לעומתה, רואה בסרבנות את הקו האדום בהתנגדותה לעקידה. חגית נענתה להצעתם של אנשי האו"ם להנחות מפגשים עם אנשי שמאל בתקווה שאלה יהיו "השי גרירים שלנו לעם ישראל". כל העת מלווה אותה החרדה מפני "ניתוק נפשי בין ממלכת ישראל לממלכת יהודה, הקמת מדינה בתוך מדינה". שלמות העם היא הערך העליון המנחה אותה, ולכן בעבור הסכם שלום היא מוכנה למסור את ביתה. היא מבטיחה שאם "מיימתו של שרון לפנות את הגוש בלי שלום לא תתממש", היא תיפגש עם השכנים מהמאס – הפלשתינאים החיים במובלעת המואסי, שרבים מהם עוברים בחממות של יישובי גוש קטיף – ותנסה לתקן את המעוות ביחסים אדם. שרון וחגית מסכימות שתיהן שמתנחלי גוש קטיף, "אנשי הים", שונים ממתנחלי הגדה – "אנשי הסלע". שרון צופה שזה יהיה השסע הפנימי הבא, אך בינתיים יש לה מועמדים נוספים לגישור בחברה הישראלית. בשבוע שעבר היא נפגשה עם קבוצת עולים חדשים והתעניינה ברעתם על פינני גוש קטיף. הם אמרו שמצוקתם גדולה בהרבה מו של המתנחלים. אחת הנשים העולות ביקשה לבקר בגוש כדי לחלוק עם תושביו את ניסיונה כמגוררת טרייה.